

JOK-Bladet

Medlemsblad för Järvafälts Ornitologiska Klubb **2:2020**

Årgång
60

Strandängens fåglar
Möt Anna Edström kom-
munekolog i Stockholm
Flera satellitlokaler!

Höstens aktiviteter
Notiser, rapporter, etc.
Mera om aktiviteter för
barn och barnbarn

Järvafältets Ornitologiska Klubb (JOK)

Järvafältets Ornitologiska Klubb (JOK), bildades 1961 och har allt sedan dess haft till huvuduppgift att observera och värna om fågelfaunan på Järvafältet med omnejd. JOK bedriver idag en intensiv verksamhet på Järvafältet, med målsättningen att området skall innehålla en så art- och individrik natur och fågelfauna som möjligt. Då Järvafältet är utsatt för kraftig exploatering runt kanterna, utgör klubben en viktig garant mot eventuella övertramp. Detta görs genom fortlöpande dialog med de ansvariga kommunerna, myndigheterna samt andra offentliga och privata intressenter. JOK är lokalförening i Stockholms Ornitologiska Förening (StOF), en regionalförening ansluten till BirdLife Sverige (SOF).

Medlemsavgiften är 100:-/kalenderår - pg **580 132-9** eller Swish på tel: **070-540 20 30**.

Glöm inte att meddela namn, adress, epost och tel. Klubben har drygt 500 medlemmar.

Läs mer om klubben på hemsidan där du kan hitta kontaktuppgifter för styrelse och andra viktiga funktioner.
www.jokhemsida.se

JOK-Bladet

Årgång 60 (grundad 1961)

Nr: 2:2020

Utkommer med fyra nummer per år till medlemmar i Järvafältets Ornitologiska Klubb (JOK). PDF kan beställas separat.

Gamla nummer kan laddas ner i PDF-format från klubbens hemsida.

Upplaga: 650 exemplar.

Tryck: ÅTTA.45 TRYCKERI, Järfälla

Redaktör och grafisk form: Jorge Lintrup
Båtsman Nähls Gränd 4, 16347 Spånga
Tel: 070-641 60 40

Epost: jorgelintrup@gmail.com

Ansvarig utgivare: Ulf Svahn, Järfälla
Medverkan med material i tidningen sker endast på ideell basis.

Icke signerat innehåll ansvarar redaktionen för. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera mottaget material.

Facebook: "Fågelskådare på Järva"

Hemsida: www.jokhemsida.se

Adressändring: ulf.svahn@gmail.com

Omslagsfoto: Uppblåst hökuggla, Brottbjy i Vallentuna, av Anna Lyubútova, Vällingby.

Det var bättre förr...

Ja, så säger många till och från... Och sanningen är den att det är lika sant som det är lögn. Man släppte ut mera skit i naturen förr, både på gott och ont. Således har jag kunnat konstatera att Mälarens vassar har blivit färre och mycket mindre. Jag minns vassruggar överallt längs stränderna när jag var barn. Tjocka sådana, där gäddfiskare kunde dra upp många feta gäddor varje dag. Men nu återstår bara en och annan sketen rugga där det förr var djupa vassbälten.

Å andra sidan har andra vasshav också försvunnit. Angarn, Hjalstaviken, Säbysjön (se sidan 18), samt rikskända Kvismaren, Tåkern och Hornborgasjön, har åter förvandlats till sjöar från att ha varit just rena vasshav.

Vassruggarna i Mälaren (jag bodde i Hässelby Strand) innehöll då en hel del, inte bara sothöns och doppingar, utan allt från oräkneliga båtvrak, till en och annan rostig bil som hade dumpats till stranden. Och en vår när isen hade gått upp, gjorde jag och kompisen Janne en hemsk upptäckt, när en drunknad kvinna flöt in till stranden nedanför Sparrisbacken. Det var lite Tom Sawyer och Huckleberry Finn över det hela...

I nummer 2/20 av Vår Fågelvärld, riksföreningens tidskrift, beskrivs tofslärkan som "Fågeln som dök upp och försvann", dvs utökade sitt utbredningsområde under 1800-talet så att den blev en regelbunden häckfågel i många städer i södra Sverige, men dalade tillbaka till "tillfällig gäst" i dagens läge. Ett öde som delats med många arter.

Vad jag saknar är en analys av varför.

Varför flyttar nya arter in i vårt land, och varför försvinner de ofta rätt snart?

Det enkla svaret är att någonting gynnar artens inflyttning. I fallet med tofslärkan säkert industrialiseringen och framväxande förorenade industriområden, bangårdar, hamnområden, öde ruderatmarker, samt stenbrott och grustag.

Andra arter som dök upp av andra orsaker är skratmåsen, skäggmesen, rosenfinken, osv, som gynnades av sjösänkningar och försök att vinna ny åkermark på bekostnad av våtmarkerna, eller igenväxande övergivna åkermarker och slätterängar på marginalen.

Man frågar sig hur länge ortolansparven egentligen var en häckfågel här? Var den lika vanlig före industrijordbrukets framväxt? Och vitryggen då, var den verkligen så vanlig före hormoslyrbesprutningarna av kalhyggerna i skogslandet? Det är svårt att veta, för antalet fågelskådare var i princip lika med noll utanför studentstäderna.

När jag var barn fanns det inga hästar på landet.

Nej, just det! Hästen hade blivit ersatt av traktorn och det dröjde många år innan unga flickor hade råd att skaffa egen häst, och travsporten blivit så populär att det uppstod avels- och träningsanläggningar på landsbygden.

Vi brukade skrika högt när vi från den gamla VW-bubblan såg en häst på 60-talet. Så sällsynta var de - fast få kommer ihåg det numera...

OK, men vad beror tillbakagången på då? Är inte jordbruket fortfarande industrialiserat? Jovisst, men dagens traktodlingar och monokulturer med tillhörande insektsbekämpning missgynnar både de invandrade arterna, som de som alltid funnits här. Förutsättningarna förändras helt enkelt. Det finns en gräns för vad som gynnar nya och gamla arter, och vad som till slut tar död på deras framgångsår.

Jag kan naturligtvis inte avstå...

...från att kommentera Coronavirusets konsekvenser. Vi har alla tvingats till att avstå från en mängd vardagliga rutiner. I skrivande stund har jag avstått alla butiksbesök, allt umgänge med andra än hustrun och hunden - åtminstone på kortare avstånd än två meter, samt undvikat att resa med kollektiva färdmedel nästan helt. Enda undantaget var när jag skulle hämta bilen från serviceverkstaden i Ulvsunda och man satt långt ifrån i den nästan tomma bussen...

Vi har ändå lyckats behålla någon form av socialt umgänge, då vädret successivt tillåtit oss att ta emot gäster ute i trädgården. Hur länge detta ska pågå vet ingen ännu. Det ser ut att dröja längre fram på året - och det man hoppas på är ett nytt vaccin. Redigerandet har dock inte lidit alls, tack vare våra sociala medier. Vad skulle man göra utan dem?!

Tack för ordet! **JOJJE LINTRUP**, redaktör

Fotografier, bilder och texter i JOK-Bladet...

...är samtliga inlämnade på ideell basis utan att någon ersättning utgått, och är därför enormt viktiga bidrag till naturskyddet i vårt verksamhetsområde och på annat sätt.

Stort tack till alla som bidragit!

Så stödjer du JOK!

Bli medlem, så får du:

- JOK-Bladet, fyra nummer per år
- delta i klubbens alla vandringar - gratis
- anmäla dig till klubbens alla fågelresor (som brukar ha ett begränsat deltagarantal) till självkostnadspris
- följa med på klubbens långexkursioner till självkostnadspris
- delta i aktiviteter med likasinnade som hjälper dig tillrätta när du behöver det
- inbjudningar till klubbens innekvällar och föredrag under årets mörka månader
- delta i klubbens övriga verksamheter, som t.ex. holkuppsättning, vintermatning, etc.
- röst- och motionsrätt på årsmötet med möjlighet till påverkan över verksamheten
- tillgång till alla tidigare utgåvor av JOK-Bladet i PDF-format

Medlemsavgift:

Medlemsavgiften är 100:- per kalenderår

Ge bort ett medlemskap:

Ett medlemskap är en gåva som räcker ett helt år. Både mottagaren och klubben gynnas, och inte minst våra fåglar i naturen! Eller ännu bättre: Värva en ny medlem!

Minnesgåva:

Hedra en persons minne med en minnesgåva till JOK. Pengarna går oavkortat till klubbens vinterfågelmatning eller till andra naturvårdsprojekt. Markera gärna vilken verksamhet som du vill ska mottaga gåvan.

Betalning:

Plusgiro: 580 132-9

Swish: 070 540 20 30 (Björn Wester)

Doppingdekalen säljs av Mats Weiland, Karin Callmer (naturcafeet), Tommy Karlsson (30m-kärret), Bengt Sundberg (fågelvandringarna), Hasse Ivarsson (Råsta-vandringar), Ulf Svahn (diverse exkursioner), samt Jojje Lintrup (kaffebordet). Vinsten går oavkortat till fågelmatningarna på Järvafältet.

Ordföranden har ordet:

En märklig vår

på flera sätt. En inledningsvis mycket kall maj försenade i princip allt och man började känna oro för de fåglar som kommer tidigt och lägger ägg tidigt. Om det har påverkat antalet ungar är lite för tidigt att uttala sig om i skrivande stund men otroligt är det inte. Antalet skrattnåsar i Säby- och Råstasjöarna kommer att bli intressant att ta del av.

Det andra skälet till att denna vår har blivit märklig är Coronapandemin. Det går inte att komma förbi den. Samhället har stängt ned och JOK:s verksamhet har blivit klart påverkat precis som alla andra sociala verksamheter. Alla exkursioner efter den 4 april har ställts in och även om vi har ett gediget höstprogram i sikte vet vi inte idag hur mycket som går att genomföra. Vi arbetar dock vidare inom styrelsen som att det ska bli en vanlig höst.

Som fågelskådare har man dock en fördel i dessa Coronatider. Aktiviteten sker utomhus och den kan genomföras i ensamt majestät. Man behöver inte träffa andra och om man gör det är det lätt att hålla sig till det nya modeordet "social distansering". Min uppfattning är att det också görs i god ordning. De skådare som jag har träffat ute i fält har varit noga med att hålla den sociala distansering som situationen kräver.

Slutligen har jag svårt att gå förbi Länsstyrelsens beslut om jakt på skarv utan en kommentar. Än en gång har människan kommit fram till att dödadet av en art ska lösa ett upplevt problem. För vilken gång i ordningen det sker går inte att säga. Att det knappast kommer att fungera talar erfarenheterna om med önskvärd tydlighet. Att det får andra konsekvenser är uppenbart. Skarven har nu blivit en födotillgång för exempelvis havsörnen. Till den graden att havsörn ibland häckar i skarvkolonier. Andra fågelarter har nämnts söka sig till koloniserade öar för att häcka i skarvens "skydd". Att naturen hänger ihop i ett ekologiskt system där allting påverkar varannat i en ständig utveckling borde vara självklart för alla idag.

Den allmänna jakten är till för att "freda aborrbeståndet" enligt beslutet. Skarv får då skjutas i Stockholms läns del av Östersjön från 10 augusti till 31 mars 2021. Totalt får 1900 skarvar skjutas. Jag utgår ifrån att beslutet kommer att överklagas så vi får se hur det slutar.

Skarven dyker då och då upp på Järvafältet sannolikt för att proviantera. Låt oss hoppas att vi får se den även i framtiden. ☒

Medlemsregistret

Från styrelsens sida har vi gjort en större genomgång av vårt medlemsregister under våren och bl.a. via mejl och även via brev påmint de som glömt betala och fått uppdaterat där vi själva inte har observerat inbetalningar. Vi är idag 522 JOK: are vilket är den högsta noteringen någonsin. Det är mycket glädjande och inspirerar oss i styrelsen till att försöka leva upp till önskemålen. Ni är alltid välkomna att skicka in förslag till aktiviteter eller anmäla ert intresse för att ställa upp med arbetshjälp av något slag. Ni kan använda er av mejladresserna på hemsidan.

Genomgången innebär att de vi inte har lyckats få någon information från kommer att som detta nummer få sitt sista nummer av JOK: bladet. Nästa nummer är tänkt att komma ut i slutet av september och om vi har missat någon så kontaktar ni oss och så löser vi det. Ni som inte redan har gjort det är välkomna att skicka in era mejladresser. Det kostar ingenting att kommunicera via mejl medan det kostar 11 kr bara i porto att skicka ett brev. ☒

ULF SVAHN, ordförande

Klubbstyrelsen 2020:

Ordförande (programansvarig): Ulf Svahn, Barkarby (ulf.svahn@gmail.com)

Sekreterare: Mattias Järvinen, Blackeberg (mattias@jaervfoto.se)

Kassör: Björn Wester, Rotebro (bjorne.wester@gmail.com)

Ledamot & redaktör: Jorge Lintrup, Flysta (jorgelintrup@gmail.com)

Ledamot, kafé & innekv: Elisabeth Eklund, Åkersberga (elis9991@gmail.com)

Ledamot, utflykter: Bengt Sundberg, Edsberg (bengt.sundberg@posten.se)

Ledamot, innekvällar: Johan Wallin, Kista (cj.wallin@gmail.com)

Ledamot, familjeaktiviteter: Ingrid Stenman, Viksjö (ingrid@lekajamt.se)

Ledamot, webmaster: Åke Jernberger, Viby (norrving1@outlook.com)

För övriga funktionärer se hemsidan.

Tjuvjakt viktigaste skälet till vargens oroande minskning

Den svenska vargpopulationen har under de senaste fyra-fem åren minskat i antalet individer. Genom att använda data från 444 revirmarkerande och DNA-identifierade individer från de årliga inventeringarna av varg kunde forskargruppen vid Grimsö forskningsstation, SLU analysera risken för dessa att dö av olika orsaker under perioden 2001–2017.

Detta framgår av en nyss publicerad artikel i tidskriften *Biological Conservation*.

Kända dödsfall inkluderade naturliga orsaker, trafikolyckor, legal jakt och verifierade fall av illegal jakt men de flesta vargar försvann från sina revir utan att man kunde fastställa den faktiska orsaken.

Till skillnad från andelen dödsfall orsakade av naturliga orsaker och trafik så ökade dödligheten från både legal jakt och försvunna vargar under perioden. Ökningen av andelen försvunna individer var dock betydligt starkare än ökningen av legalt skjutna individer och var särskilt tydlig under perioden 2011–2017 då andelen försvunna var 2,2 gånger fler än antalet legalt skjutna revirmarkerande vargar. Under denna period försvann i genomsnitt 21 procent av individerna per år. En kritisk utvärdering av möjliga orsaker till dessa försvinnanden och en kompletterande analys av sändarförsedda individer tyder på att de flesta av dessa försvinnanden har orsakats av illegal jakt.

– Ett intressant resultat var att frekvensen av försvinnanden ökade med vargpopulationens storlek och minskade med ökad omfattning av den legala jakten, säger Olof Liberg som har varit huvudansvarig för studien. Utvecklingen av den genomsnittliga inavelsnivån i populationen visade däremot inte på något samband med frekvensen av försvinnanden.

– Vi har använt genetiska data från vargar i den skandinaviska vargpopulationen som utgör grunden för ett unikt och närmaste komplett släktträd över alla reproducerande individer, säger Liberg.

Denna detaljerade kunskap har skapat nya möjligheter att skatta omfattningen av olika typer av dödlighet. Denna dödlighet är nu av en sådan omfattning att den har orsakat en stagnation i populationens tillväxt och den största delen av denna dödlighet utgörs av illegal jakt.

Sammantaget har detta resulterat i att den svenska delen av vargpopulationen nu befinner sig nära den lägsta nivå som EU:s habitatdirektiv kräver för att den skall bibehålla en s k gynnsam bevarandestatus (GYBS). Detta i sin tur begränsar möjligheterna att förvalta populationen genom olika typer av riktad jakt. ☒

(Källa: Sveriges Lantbruksuniversitet SLU - Skandulv)

Paschalis Dougalis, akryl/gouache på papper.

Den tragiska historien om vandringsduvan

Vandringsduvan (*Ectopistes migratorius*) var en gång världens talrikaste fågel. Man räknar med att det fanns mellan tre och fem miljarder fåglar inom dess utbredningsområde i östra Nordamerika, vilket utgjorde upp till 40% av den totala fågelpopulationen i den nordamerikanska kontinenten. Samtida vittnen - trovärdiga eller inte - betygade att de upplevt flockar som varit mer än kilometerbreda och tagit tre dagar i sträck för att passera över dem, och att de likt gräshoppsvärmor ätit rent längs deras flyttningvägar.

Mytbildningen kring duvan spred sig över världen. 1906, bara några år innan arten helt utrotats, publicerade ornitologen Reinhold Winter sin bok *Fågelkåserier av Regulus* där han skriver: "Det är en ren olycka för en kulturort att till granne få en dylik dufstat, ty djuren sluka allt ätbart i nejden, och då det är slut där, ge de sig af på långfärder många mil, i skaror, som förmörkar solen. På en halftimme lunna stora, rika fält vara utplundrade och ägarerna ruinerade. Människorna hämna sig dock. Innan ungarna blifvit flygfärdiga, bege de sig in i kolonierna, hugga ned träden och taga de späda dufvorna, som de äta färska, röka eller pressa fett af. Med dylika landsplåga kunna blott gräshoppsvärmorna jämnställas."

Vandringsduvan var kapabel att häcka upp till fyra-fem gånger per säsong - och ännu mer i fångenskap, men lade då endast ett enda ägg per häckning. Reproduktionstakten var ändå mycket hög och ungarna matades med krävmjolk, som alstrades av både honan och hanen. Det faktum att duvan var så vanlig gjorde att européerna som kom till Nordamerika trodde att det var en ouslinlig källa till lättjad mat. Man slaktade miljontals fåglar och de blev den billigaste födan man kunde komma över - och givetvis den billigaste slavmaten. Trädfällning och snabb kolonisering av Mellanvästern påskyndade utrotningen, och utbyggnaden av järnvägarna i USA spred efterfrågan på duvkött.

I mitten av seklet hade vandringsduvan redan blivit utrotad i delar av utbredningsområdet i de nordöstra delstaterna, följt av de atlantiska och centrala delstaterna, och till slut också omkring de stora sjöarna. De allra sista viltlevande kolonierna av vandringsduva levde ännu kvar i Michigan 1894, men till slut fanns bara duvor kvar i fångenskap.

Den sista vandringsduvan hette Martha, och när hon dog 1914 var arten definitivt utdöd. ☒

JOJE LINTRUP

Så här funkar JOK-larm på BAND-appen!

JOK har ett eget internt fågellarm via appen "BAND". Hittills har över 300 skådare anslutit sig till "JOK-larm" som fågellarmet heter. Via "JOK-larm" kan den som vill larma oss andra JOK:are och beskriva intressanta iakttagelser på Järvafältet. Larmet går omedelbart ut till alla anslutna.

De flesta larm är odramatiska, mest "for the record" så att säga, men ibland hettar det till ordentligt. Skulle man råka ut för en riktig raritet, larma gärna på "JOK-larm", men glöm för all del inte Artportalen. Många vill även ha larmet på "Bird Alarm" som är Club300's kryssarlarm.

QR-koden här ovan leder dig till "JOK-larm" så att du kan installera appen direkt i din mobiltelefon.

Runt om i Sverige har fågelklubbar och andra grupper egna BAND-larm. Själva kan man ansluta sig till alla man vill, ibland direkt, och ibland genom att bli inbjuden, beroende på om gruppen är öppen eller sluten. Sen är det en smaksak om du väljer att låta larmen plinga i din telefon - så att varje gång det plingar i ens ficka, så tar alla andra upp sina mobiler och stirrar på dem - eller låter larmen vara tysta och diskreta. Väster om Stockholm återfinns också "Sthlm Västerort", "Ekerö Birders", "Ekoparken", "Fysingen", "Hjälstaviken", "Vallentuna larm" och i centrala staden "SthlmBetong". Under BAND-appen "Fågellarm (i band och andra forum)" kan man återfinna alla anslutna fågellarm i landet, som ett smörgåsbord. Bara att plocka fritt! ☒

Kryss!

Det sägs att man aldrig bör prata religion, politik och pengar med folk. För det leder till osämja... Detta gäller även i viss mån kryss - tro det eller ej! Den som har många har inga problem, men den som saknar en och annan given art man blivit snuvad på gång på gång... Näe, vem vill prata om det...!

Men vad är kryssning då, undrar den oinsatte? Vad är det fågelskådare pratar om? – Fick du kryss??? – Jajjamenan! – Jasså, livskryss? – Nej, bara årskryss! OK, dags att räta ut vissa frågetecken... De första kryssarna dök upp under sent 1970-tal - tidigt 1980-tal. Men fenomenet kryssning är mycket äldre än så. Själva begreppet "kryssning" härstammar från vad som var naturligt för de flesta fågelskådare redan från första början, nämligen att sätta en markering vid varje art i fågelboken som man hade sett. Det blev en

bock eller ett kryss. För egen del blev det kryss i min första "fågelbok", *Däggdjur och fåglar* av Björn Ursing. Här representerad av några riktiga ruggugglor som han hittat på Naturhistoriska Riksmuseet. Mer avancerat blev det när man införde artlistor man kunde kryssa i och tävla om att fylla. Flugan kom, naturligtvis, från USA och Storbritannien och kallades *twitching*. Sedan dröjde det inte länge förrän svenska skådare hade skaffat sig personsökare, larmnummer med rapporterande telefon-svarare, visselpipor, fågelgnisslare, och en ny förening, *Club 300*, för de fåtaliga som hade kryssat 300 arter eller mer inom landets gränser. Kryssning och drag blev med ens viktigare än tråkiga inventeringar, fågelräkningar, ringmärkningar, holkuppsättningar och vintermatningar.

Numera har vi allting i smartfånen. Där finns listor, kartor, fågelböcker, GPS:er, fågellarm av alla slag, miljoner inspelade fågelläten, bensinappar, telefonkataloger, och tillgång till alla kompisar i hela världen. Det finns de som till och med beställer meddelanden om speciella arter de vill se ute i världen genom att resa dit när de inrapporteras.

– Señor, señor, nu kläcktes ungen hos harpyan i södra Venezuela!!!

– Fin-fint, don Maximiliano, jag kommer med första bästa flyg!

Nåväl, för den som inte har råd med den lyxen finns det andra sätt att kryssa...

De vanligaste sätten är:

Sverigekryss (= totalt antal arter i Sverige genom livet), *livskryss* (= totalt antal arter i hela världen), *årskryss* (= antal arter sedda under ett specifikt år), *månadskryss* (= dito en specifik månad), *sockenkryss* (= antal arter sedda i en specifik socken - kan kombineras med årskryss o.d.), *tomt- eller balkongkryss* (= antal arter sedda från tomt eller balkong), *VP-kryss* (antal arter sedda i Västra Palearktis = Europa), *resekryss* (= arter under en resa), osv. Variationen är oändlig. Man kan kryssa vad som helst! Man kan tävla med andra, tävla med sig själv, tävla med klubben... Hjälpmiddel finns överallt. Det finns dock en nackdel med detta tävlande, anser jag: Alla är fokuserade på samma fågelindivider. Det är lättare att åka på andras rapporter än att leta på egen hand, vilket resulterar i att skådare numera alltid befinner sig på samma plats som andra skådare - och att det därför finns stora vita fläckar på nutidens fågelkartor. Jag skulle välkomna mer av det finaste kryssset av alla, nämligen *ädelkrysset* (= ett kryss man har upptäckt själv utan hjälp av andra). JOK uppmuntrar ett par varianter av krysslistor, nämligen Norra Järvafältet, respektive Södra Järvafältet, som man återfinner på vår hemsida. Bägge listorna fylls på genom rapporter på Artportalen. Dessutom finns en lista över samtliga arter observerade i norra- respektive södra Järva. Observera att man måste hålla sig till de officiella kartorna över området för att kryssen ska godkännas. Ingen kan bestämma över vad du själv bestämmer dig för att du sett, men självklart finns det överprövningar av rapporterade fynd. I länet är det *RRK (regionala raritetskommittén)* som avgör vilka kryss som godkänns eller inte. För de som är med i Club 300, finns det listor över vilka arter som godkänns och vad som gäller för att en observation ska godkännas. Högsta instansen är dock *BirdLife Sveriges raritetskommitté* som avgör om en observation kan godtas eller inte.

Till de JOK-kryss som INTE godkänts av vare sig RRK eller RK, hör den spektakulära obsen av JÄTTEHAVSÖRN, som nämndes i förra numret av JOK-Bladet.

Så var beredd att när du presenterar din lista på dina kryss för någon officiell representant för någon av raritetskommittéerna, så förlorar du säkert några hårt införskaffade livskryss utan att hinna blinka! Kryssa lugnt! ☒

JOJJE LINTRUP (som bara livs-, Sverige- och tomtkryssar)

Edsviken

och Edsbergs slott av BJÖRN WESTER, Rotebro

Hur hitta hit?

Ta pendeltåget till Sollentuna station och gå sedan österut över kullen (följ Nytorpsvägen och Sjövägen) så kommer du direkt ned till strandpromenaden vid Strandvägen.

Från Sollentuna station kan man också ta buss 525 till Edsvik, så ser man Edsviken alldeles öster om busshållplatsen. Om du kör bil får du leta dig ned till Strandvägen via Sollentunavägen, så finns det parkeringar utmed Strandvägen nedanför idrottsplatsen Sollentunavallen.

Lokalbeskrivning

Edsviken är en havsvik av Östersjön, och lokalen utgöres av den allra innersta delen av Edsviken som helt tillhör Sollentuna kommun. Längst in i viken ligger Edsbergs slott, och slottsparken runt slottet kan vara givande att kolla upp, och då speciellt den bäck (parkbäcken) nära slottet som rinner ut i Edsvikens nordvästra hörn.

Den allra innersta delen av viken hålls öppen under vintrarna, och lockar gärna till sig spännande övervintrare som gömmer sig

bland de stora mängder gräsänder som övervintrar här. Lokalen är väldigt lättskådad eftersom en välhållen och välutnyttjad strandpromenad går utmed hela denna del av viken.

När och var skåda här?

Edsvikens inre del är i första hand intressant att skåda vid under vinter och under tidig vår. Resten av året är viken relativt fågelfattig och känns mer som vilken ordinarie havsvik som helst. Men kalla vintrar och tidiga vårar, när Edsviken fortfarande är isbelagd, vimlar här av övervintrande änder. Den kanske blott 100 meter långa lilla bäcken i nordväst, som alltid går öppen, drar gärna till sig spännande övervintrare och tidiga våranländare. Det har hänt att strömstare och vattenrall har övervintrat här, liksom rödhake och gårdsmyg, och en tidigt anländ försärla har också stannat till vid den öppna lilla bäcken under några dagar i början av april 2018.

Att skåda här under vinter och vår är bekvämt och enkelt. Följ bara strandpromenaden som löper precis utmed vattnet så är

Järvafältets satelliter

änderna på "klappavstånd". Vid den årliga sjöfågelinventeringen i januari brukar över 400 gräsänder trängas med sothöns, viggår och knölsvanar längst in i den öppna vaken. Men glöm inte att kolla av iskanten lite längre

Höstprogrammet (med reservation för)

Styrelsen återkommer nu med ett höstprogram som vi hoppas ska vara intressant och där alla kan hitta något. Allt från vandringar på Järvafältet till exkursioner utanför Järvaområdet.

Det som är speciellt detta år är Coronaepidemin. Styrelsen har utgått ifrån att pandemin inte ska sätta några käppar i hjulet för aktiviteterna, men med våren i färskt minne vet vi att man inte kan räkna med det. Det gäller att hålla sig uppdaterad om vad som sker genom att följa anslagstavlan på JOK: s hemsida <https://jokhemsida.se/> eller Facebookgruppen Fågelskådare på Järva.

Bengts vandringar

Bengt Sundbergs populära fågelvandringar fortsätter under hösten 2020. 30 augusti, 27 september, 25 oktober och 29 november är de datum som är bestämda. Vandringarna utgår alltid från Naturskolan vid Väsby gård klockan 09:00. Tempot är lugnt så att alla fåglar kan artbestämmas och alla kan hänga med. Lämplig klädsel och fikatermos gör vandringen extra trevlig.

Datum: 30 augusti, 27 september, 25 oktober, 29 november

Plats: Väsby gård

Tid: 09:00

Svårighetsgrad: Lätt

Föränmälan: Ingen föränmälan behövs

Sträcksskådning

Förra årets sträcksskådningar drog mycket publik varför vi kör två aktiviteter under hösten 2020. De två datumen är söndagarna 20 september och 4 oktober. I båda fallen sker aktiviteten vid 30-meterskärret och börjar 8:00 och slutar 11:00 men det finns personer på plats både före och efter.

Söndagen den 4 oktober är en stor europeisk skådaraktivitet EuroBirdwatch. På lördagen och söndagen görs fågelräkning på många platser i Europa. JOK: s bidrag är sträcksskådningsaktiviteten vid 30-meterskärret. Samtidigt genomförs sträcksskådning på Gåseborg på lördagen den 3 oktober med reservdag 4 oktober. Aktiviteten startar i gryningen och avslutas vid 13:00. Mer info finns på Facebook Gåseborgs sträckräknings-sällskap. Ledare är Dag Lanerfeldt.

Enklarest att hitta är att slå upp Gåseborg på Google maps, men det vanligaste sättet är att parkera vid Hummel Mora parkering och gå till Gåseborg därifrån. Ingen föränmälan behövs.

Datum: 20 september, 4 oktober

Plats: 30-meterskärret

Tid: 8:00

Exkursionsledare: Ulf Svahn 20/9, Johan Wallin 4/10

Svårighetsgrad: Lätt

Föränmälan: Ingen föränmälan behövs

Råstasjön med Hasse Ivarsson 6 december

Vi fortsätter med Hasse Ivarssons vandringar runt Råstasjön och kanske Lötsjön om den är givande. De är bra möjligheter

ut, det är ofta där som de mer rara fåglarna gömmer sig!

Vilka fågelarter kan ses här?

Ofta gömmer sig sällsyntare arter där det finns många änder, och under 7 av de senaste 15 vintrarna har smådopping setts övervintra här. Havsörnen slår ofta en lov över vaken för att se om någon fågel inte har klarat den kalla natten. En riktig raritet noterades här under någon vecka i början av mars 2017, då en vitvingad trut satt på iskanten bland gråtrutarna. De dagarna var

det många skådare som åkte hit och kryssade!

Många skrättmåsar och även silltrutar samlas här tidigt på säsongen, och sitter på iskanten och väntar på att isarna ska gå upp på insjöarna. På bryggorna vid småbåtshamnen nedanför Sollentunavallen trängs måsar och trutar, och på de bryggorna brukar också Stockholmstraktens tidigast anlända strandskator sitta och invänta islossningen redan i månadsskiftet mars-april. ☒

Edsbergs slott nuvarande byggnad stod färdig 1760 och uppfördes av landshövdingen i Uppsala län, generallöjtnant Thure Gustaf Rudbeck. Stallbacken, som skymtar uppe till höger innefattade fram till i höstas Edsviks konsthall, som dessvärre gick i konkurs i september förra året.

Som ren kuriositet kan nämnas att den kände skånske ornitologen Gustaf Rudebeck var släkt med landshövdingen, liksom de stora naturalisterna Olof Rudbeck den äldre och hans son Olof Rudbeck den yngre. Den senare Linnés mentor i Uppsala.

ör ändringar p.g.a. rådande pandemi)

för skådning då den mörka årstiden sätter in. Vi startar med söndagen den 6 december. Ingen föransmälan behövs och rundturen är gratis för alla nuvarande och blivande JOK-are. Vi utgår från den stora parkeringsplatsen i närheten av tennishallen, dvs nordvästra hörnet av Råstasjön, i korsningen av Råsta strandväg och Sjövägen. Det är lätt att ta sig dit med kollektivtrafik genom T-bana till hållplatsen Näckrosen och då blir det en promenad på ca 1 km ned till sjön.

Ta chansen att besöka Råstasjön som är en viktig pusselbit i den södra delen av Järvafältet med ett levande fågelliv året runt. Med ett stenkast från nationalstadsparken går det inte att överskatta betydelsen. Alla arter pekats ut så förkunskaperna kan ligga på mycket modest nivå. Sjön har en fin strandpromenad vilket gör att det inte är någon ansträngande tur.

Datum: 6 december

Plats: Råstasjön

Tid: 10:00

Svårighetsgrad: Lätt

Föransmälan: Ingen föransmälan behövs

Utanför Järvafältet

Skåne västkusten 11 – 14 september

Den tidigare så populära resan till Skåne Västkusten tas upp på programmet igen. Än en gång lutar vi oss mot vår ordförande emeritus Stig Holmstedt som kan området på sina fem fingrar. Vi bor på Mellbystrands vandrarhem/bed and breakfast och lägger upp rutterna i den riktning som ger mest ur ett

fågelperspektiv. Vindar och annat kan snabbt ändras. Det är rovfåglar, vadare och sjöfågel som är fokus. Kostnaden beräknas ligga på ca 3000 kronor per person och vi kan max vara 9 personer.

Datum: 11 – 14 september (möjligen utresa den 10 september)

Plats: Boende Mellbystrand, skådning från lämpliga lokaler Skåne – Västkusten

Svårighetsgrad: Medel (länga vandringar kan förekomma)

Föransmälan: Intresseanmälan till ulf.svahn@gmail.com före 30 juli

Kostnad: ca 3000 kronor per person

Öland i raritetsveckan 14 – 18 oktober

Som vanligt genomförs en resa till Öland i den så kallade raritetsveckan 42. Stig Holmstedt med bas på Öland är i det närmaste självklar exkursionsledare med mycket goda kunskaper om Öland och var rariteterna kan hittas. Vi reser i egna bilar och bor hos Stig i hans hus som tidigare år och åter gemensamt lagad middag.

Datum: 17 – 18 oktober

Plats: Öland

Svårighetsgrad: Medel (ensklida vandringar kan vara ansträngande)

Föransmälan: Intresseanmälan till ulf.svahn@gmail.com före 1 september

Kostnad: ca 1500 kr

Våren 2018...

...snickrade undertecknad ihop en tornfalksholk av några överblivna plywoodbitar hemma i garaget. Syftet var att fylla ett förmodat tomrum hemma hos kompisen Lennart i Ljungbyhed i Skåne, som har en stor lada som vetter mot fälten nordost om Söderåsen. I mars satte vi upp holken med hjälp av en modig snickare som klättrade upp tillnocken på en ranglig stege med holken i ena handen och skruvdragaren i andra.

Redan i början på maj flyttade ett par tornfalkar in i holken, och i juni hade de redan en kull ungar som tittade ut från öppningen.

2019 byggde ett par kajor ett stort risbo i holken, så tornfalkarna hade ingenstans att ta vägen. De flög fram till holken några gånger, men gav upp ganska snart. Så Lennart fick övertala en annan hantverkare att klättra upp till holken i år 2020, för att rensa bort allt ris som fyllde hela holken... Och i år är det tornfalkshäckning där igen med ungefär lika många ungar som sitter i öppningen. Jag skulle kunna bygga en likadan holk att sätta upp på Järvafältet. Kanske på den famösa ventilationstrumman som ska sticka upp från tunnelbanan i änden på det som varit landningsbana på flygfältet. ☒ (JL)

Saknade arter

som vi har haft tidigare år finns givetvis med i tankarna när vi summerar våren. *Rödrommen* som glatt oss under ett antal år. Den saknades redan förra året på norra Järvafältet och inga observationer har gjorts i år heller. Råstasjön hade en noterad observation av tutning redan i mars 2019, men inget efter det och inget i år. *Mindre flugsnappare* har observerats i Hansta under de flesta av 2010-talets år, men i år verkar den inte vara på plats. Förra året fanns det en observation den 10 juni så möjligen är hoppet inte ute. ☒

Norsk faunakriminalitet

Den norska polisen har fått tips från *Statens Naturoppsyn* om att åtta björnar ska ha jagats in i Sverige med helikopter där de sedan ska ha skjutits på uppdrag av svenska myndigheter.

Fallet utreds nu av polis och miljöorganisationen *Norges Miljøvernforbund (NMF)* har utfäst en belöning på 100 000 kronor till den som kan ge mer upplysningar om händelsen.

– NMF ser på den omtalade björnjakten som allvarlig, organiserad faunakriminalitet, skriver NMF i ett pressmeddelande. Varken Statens Naturoppsyn eller polisen vill berätta för NRK om vilka uppgifter de fått in, men det ska röra sig om åtta björnar som den 25 och 26 maj i år förföljts och pressats in i Sverige. Här har det sedan beslutats om skydds jakt på björnarna och de ska alla ha skjutits. Norska polisen utreder nu om uppgifterna stämmer och om det går att hitta någon av de skyldiga.

– Det här är ett fall som potentiellt kan vara allvarligt om det finns fog för uppgifterna, säger Jan Paul Bolstad vid Statens Naturoppsyn.

I Norge är brunbjörnen starkt hotad. Det finns inte ens 150 individer i landet och det är inte tillåtet att jaga arten. I Sverige, där det finns strax under 3 000 björnar, har det skjutits rekordmånga i skydds jakt under våren 2020. ☒

Källor: NRK och NMF (via *Natursidan.se*)

Acrocercops brongniardellus

...eller snedstreckad ekstyltmal härjar nu våra ekar för tredje året i följd. Larverna, som växer upp i ekbladen, dödar inte ekarna, men hämmar tillväxten. Dessutom ser det väldigt fult ut med torra bruna blad över alla ekar överallt. ☒

Deprimerande statistik

Hundratals fågelpopulationer i Indien kollapsar, enligt en stor ny rapport. Forskare som använde data som samlats in av mer än 15 000 fågelskådare undersökte trender under en 25-årig period, och även under de senaste fem åren, och i båda fallen hade antalet totalt sett minskat. Under det senaste århundradet finns data tillgängliga för 261 arter - varav 52 procent visade sig minska i antal. Och under de senaste fem

åren visade uppgifter tillgängliga för 146 arter att nästan 80 procent av dem minskade. Sammantaget finns det 101 arter som nu klassificeras som "högt bevarandeproblem", enligt State of India's Birds 2020-rapport.

De grupper som visar den största nedgången är rovfåglar, migrerande vadarfåglar och högt anpassade specialister som lever i specifika ekosystem, säger rapporten. "Rapporten belyser vanliga arter som minskar kraftigt. Dessa behöver uppmärksammas innan deras antal minskar ytterligare", säger Dr R Jayapal från Sålím Ali Center for Ornithology and Natural History. Källa: *independent.co.uk* ☒

Ménage à trois

En okonventionell familj med vithövdad havsörn bestående av två hanar och en hona har upptäckts häckande tillsammans. Trion upptäcktes vid Mississippifloden nära Fulton, Illinois.

De två hanarna delar sin andra partner efter att deras ursprungliga hona dödades av en annan örn. Naturguiderna i Upper Mississippi River Refuge har kallat hanarna för Valor I och Valor II och honan Starr. En webbkamera som startades av förvaltarna under 2011 tillåter entusiaster runt om i världen att se livebilder av trions gemensamma häckning. Den ursprungliga trion bildades 2013 när Valor I's förra hona valde Valor II som ny partner. Men Valor I hängde kvar resten av häcksäsongen och efter att deras första hona dödades 2017 bildade kompisarna ett *ménage à trois* med en ny hona. Tre ungar är klara att flyga ut. Källa: *independent.co.uk* ☒

Hjälp till!

JOK är en ideell förening som drivs av frivilliga. Allt som du erbjuder för din medlemsavgift, från det redaktionella arbetet med denna tidning, dess foton och texter, kaffet och bullen du får på våra möten och på Naturkaféet, guidningarna ute i naturen, hemsidan och

Facebook-sidan som drivs av JOK, BAND-larmet, rapporterna, fågelmatningarna, holkuppsättningarna, det kommande backsvaleprojektet, m.m. sköts av frivilliga. Utan en spänn i ersättning! Du kan också bidra! Hör av dig till styrelsen (se sid 3)!

Anna ansvarar för Hansta, samt Igelbäckens kulturresevat i Stockholms del av Järvafältet

Namn: Anna Edström (f.1976 i Eksjö)

Bostad: Bor i lägenhet (på Galgbacken) i Hammarbyhöjden söder om Söder.

Familj: Sambon Robert och två döttrar på fyra och sju.

Fritid: Just nu går tiden åt vår segelbåt vi har ute i den södra skärgården. Ett helt nytt intresse för en landkrabba som jag var innan vi skaffade den.

Favomat: Kan inte låta bli att lyfta fram den svenska sillen med nykokt färskpotatis som är så god i midsommartid!

Senast lästa bok: Tjaa, det måste ha varit någon faktabok om humlor, som jag tycker är så intressanta och coola...

vigts, kommer säkerligen att begära P-platser. Akallälänken kommer att flyttas något, och så ska Hansta Hage göras iordning. — Reservaten är ju väldigt speciella på sitt sätt, eftersom de har varit ett skjutfält under den militära tiden. Marken är full av gamla projektiler, och skulle man vilja sanera området, skulle man behöva plöja bort minst två meter av ytlaget överallt. — *Innan vi slutar kanske vi kan gå in lite på det personliga planet, så att läsarna får en uppfattning om din person...*

— Ja, jag är småländska från Eksjö och har gått biologisk geovetenskaplig linje här i Stockholm, som är grunden för mina ekolog-jobb. Jag har jobbat som kommunekolog i Värmdö kommun, och sedan har jag varit i Nyköping i tre år, präglad av havet på båda ställena vilket har inneburit lite snorkling i grunda vikar på somrarna. Och sedan har jag jobbat i Stockholm sedan 2012. Och nu bor jag i Hammarbyhöjden med familj, och nu när det blir semester så ska jag inte riktigt ut i våra reservat, utan segla ut i skärgården med våran segelbåt.

— Jag visste knappt vad havet var som boren inlandsbo, men så skulle vi bara åka och titta på en segelbåt häromåret, och sen råkade vi köpa den... så jag håller på och lär mig... jag har hållit på att lära mig i nu, ja, vad är det, sådär åtta år...

— Jag får väl dessutom be om ursäkt för fotot jag skickade. Det skulle inte regna igår, men så öppnades himmelens portar och nu ser ut som en dränkt katt. Men det var det bästa jag kunde uppbringa... ☒

— Jag är en av fyra ekologer på miljöförvaltningen i Stockholm, som har elva kommunala reservat. Jag har tillsynen över Hansta och Igelbäcken tillsammans med Cecilia Persson, som tidigare varit anställd i Järfälla. — I Stockholm är det INTE vi ekologer som styr den praktiska förvaltningen av något reservat, utan just för Hansta och Igelbäcken är det Trafikkontoret som är förvaltare, och som i sin tur har lagt ut det mesta arbetet på entreprenad hos PEAB, som alltså gör det praktiska arbetet. För resten av reservaten är det stadsdelsförvaltningarna som ansvarar, men som har lagt ut det mesta på entreprenad hos enskilda firmor som gör det praktiska arbetet.

— *Menar du alltså att det är entreprenören, PEAB, som planerar och verkställer skötseln av Hansta?*

— Ja, i grunden har vi skötselplanen som reglerar hur reservaten ska skötas och där det står på vilket sätt skötseln ska bedrivas, men till syvende og sist är det upp till förvaltaren att rådgöra med oss om hur reservaten ska skötas övergripande. PEAB ska alltså följa den övergripande skötselplanen och planera arbetet därefter.

— *Så om vi skulle ha synpunkter på hur Hansta sköts, eller om vi vill att något ska skötas annorlunda än nu, ska vi vända oss till PEAB, Trafikkontoret, eller till dig?*

— Du ska vända dig till mig, som tillsynsmyndighet, eller till Trafikkontoret. Det är ändå de som beställer jobben och beslutar om vad som ska göras. Vi ekologer har en mer rådgivande funktion, men har som tillsynsmyndighet tungan på vägen.

Rent förvaltningsmässigt är hanteringen inte särskilt konstig. All kommunal verksamhet sköts i den andan. Det kallas "beställar/utförarmodellen" och går ut på att det är kommunen som utför tillsyn över verksamheterna, medan andra utför dem. Då slipper kommunen stå med många anställda under lågsång, och blir billigare.

— *Det låter jättekonstigt i mina öron att det är trafikkontoret som sköter naturreservaten i Stockholm...! Vem är högsta hönset bland politikerna där? Är det manne cykelvägsoraklet Daniel Helldén?*

— Stockholms miljöborgarråd heter Katarina Luhr, och hon basar över miljönämnden som styr över miljöförvaltningen där jag jobbar. Trafikkontoret styrs av trafikborgarrådet, men de intresserar sig mest för vägar, trafik och cykelbanor, som bekant.

...vilket liksom var min poäng med kommentaren, därför att just trafiknämnden är just den nämnd som basar över trafikkontoret.

— Man måste förstå att den kommunala organisationen utvecklats steg för steg, och att strukturer som traditionsmässigt hanterat vissa frågor, fortfarande kan ha uppdrag som aldrig förts över till de nyare grenarna av organisationen.

— *Om det är PEAB som ska sköta reservaten, så har i alla fall jag några synpunkter gällande bl.a. stigarna i Hansta som inte har röjts sedan stormen Alfrida vräkte ner massor med granar. Dessa vindfällen hindrar folk från att gå på stigarna, vilket ökar förslitningen av skogen på platsen...*

— Ja, vi har fått in klagomål just över detta, och det är någonting som behöver åtgärdas. Granbarkborrens härjningar har också resulterat i många vindfällen senare, så det finns att göra. Tyvärr så går stora delar av budgeten åt till att rensa bort enorma mängder sopor som tippas framförallt inom Igelbäckersreservatet. Pengar som kunde ha använts till naturen i stället.

— Ja, vi är ju som sagt en bit från det praktiska, men vi träffas regelbundet, och det var just det vi var ute på igår, då vi även träffade naturvårdsvakten Timba Mabrouk. Detta är en nyinsatt tjänst som ska hålla ordning i reservaten. Tjänsten är tillsatt av länsstyrelsen och naturvårdsvakten är utbildad via polisen. Han har likadana befogenheter som ordningsvakterna på tunnelbanan. Timba är anställd av PEAB.

Sheriffen på Järvafältet, Timba Mabrouk

— Hansta och Igelbäcken är två reservat som verkligen skiljer sig från varandra. Så de behöver skötas på olika sätt.

— Mitt jobb är att vara med i många sammanhang, bl.a. i resonemang kring alla nya verksamheter som ska samsas inom Igelbäckersreservatet. Begravningsplats, utomhusbad, Tenstaterrassen, kraftledningsdragande, samt förbifarten som påverkar både norr och söder. Och just kraftnäten ska behandlas senare i höst.

— Igelbäckens kulturresevat vet man redan kommer att fortsätta naggas i kanterna, bl.a. med begravningsplatsen, och Järvabadet (Eggebybadet) som nyss in-

Foto: Jan Larsson ©
2020

Vanliga vårfåglar vid Järvafältets

Doppingar

- 1 Skäggdopping 2 Smådopping
- 3 Svarthakedopping

Gäss

- 4 Grågås 5 Grågås x Kanadagås
- 6 Kanadagås 7 Sångsvan 8 Knölsvan

Måsar

- 9 Skratmåsar 10 Gråtrut
- 11 Fiskmåsar 12 Silltrut
- 13 Fisktärna

Rallar

- 14 Sothöna 15 Rörhöna

Rovfåglar

- 16 Duvhök 17 Sparvhök
- 18 Ormvråk 19 Brun kärnhök
- 20 Havsörn 21 Fiskgjuse

Sparvar

- 22 Sävsparr

Starar

- 23 Stare

Tranfåglar

- 24 Gråhäger 25 Trana

Vadare

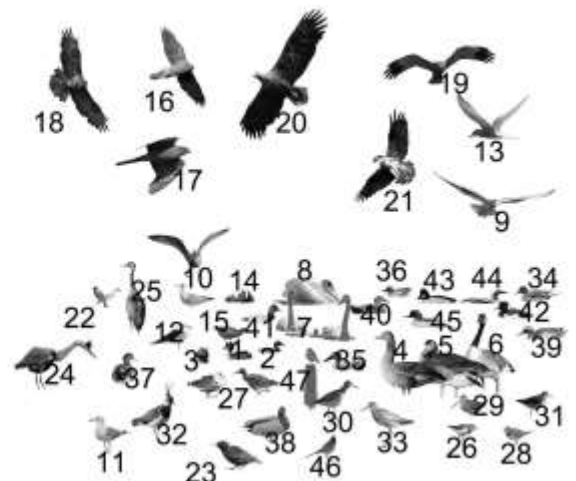
- 26 Drillsnäppa 27 Brushane
- 28 Mindre strandpipare 29 Enkelbeckasin
- 30 Grönben 31 Skogssnäppa
- 32 Tofsvipa 33 Rödben

Änder och Lommar

- 34 Stjärtand 35 Skedand
- 36 Kricka 37 Bläsand
- 38 Gräsand 39 Årta
- 40 Snatterand 41 Brunand
- 42 Vigg 43 Knipa
- 44 Storlom 45 Storskrake

Ärlor

- 46 Sädesärla 47 Sydlig gulärla

våtängar och sjöar

www.jokhemsida.se

Cornelia Rehn, 8 år:

”Den här boken kan farfar och jag använda tillsammans!”

Succén med Pokémon Go har givit Martin Emtenäs och illustratören Jonas Källberg inspiration till en ny fågelbok för barn. Och med en grafisk stil hämtad ur den japanska manga-genren har den goda förutsättningar att tilltala dagens skärmberoende generation.

Jag intervjuade Cornelia Rehn, 8 år, från Spånga, som suttit klistrad framför boken sedan hon fick den för fyra veckor sen...

— Jag tycker att boken är jättebra! Jag har hunnit till ärlorna (och har därmed två fågelfamiljer kvar av de 14 som tas upp i boken). Och det som jag tycker är bäst med boken är att det är lagom många sorters fåglar som tas upp - så att man inte behöver stressa med att lära sig många på en gång.

Boken tar upp 40 arter av 254 som anses höra hemma i Sverige. De flesta beskrivs ihop med andra arter inom familjen, t.ex. fyra duvor, fyra kråkfåglar, fyra trastar, osv. Några arter som inte hör till några stora familjer, beskrivs för sig själva. Dit hör siden-svans, stjärntmes, nötväcka och trädkrypare. Uppställningen följer den vedertagna taxonomiska ordningen.

—Det är en bra blandning av fåglar också... och jag har sett ganska många av fåglarna på riktigt nu också. Jag tycker det är lätt att förstå alla symboler som berättar hur fågeln lever. En knapp för biotopen - alltså vilken miljö som arten bor i, som är grön; en knapp för hur flyttvanorna ser ut, i blått; en knapp för vilken slags föda fågeln lever av, i rött; och en knapp för hur fågeln bygger sitt bo, i brunt.

—Det finns också en knapp med en kikare i tre olika färger som visar om arten är lätt, medelsvår, eller svår att hitta.

—I en ruta kan man se var någonstans i trädet man kan hitta fågel, t.ex. på marken, på stammen, eller högt upp i trädkronan. Och i samma ruta kan man se hur stor fågeln är jämfört med en kråka. Och de jämför till och med en kråka med en kråka! Utöver de ovan angivna kriterierna placeras varje art in i sin familj. Också det vetenskapliga namnet finns med, samt ett nummer som överensstämmer med det taxonomiska tillhörigheten. Symboler finns även för om fågeln i fråga kan komma att häcka i en uppsatt holk, eller om den kan komma att dyka upp vid fågelmatningen. Hela symbolskalan avslutas med att placera fågeln i en s.k. personlighetsmätare, där man

på en skala kan se hur social arten är - dvs om den uppträder ensam eller i flock.

—Jag har lärt mig jättemycket om fåglarna! Större hackspetten lever både av insekter som den hackar fram från barken på träd, och sen äter den frön från kottar som den sätter fast på en springa i en trädstam, som kallas för en ”hackspetts-medja”. Hanen och honan ser likadana ut, men honan saknar det röda på huvudet. Ögonen lyser på Cornelia när hon redogör för vad hon har lärt sig, och jag är helt övertygad om att hon har sugit i sig varenda detalj som finns att hitta för varje art i boken - även om smärre men obetydliga missförstånd såklart uppstår...

—Jag har sett en hackspett i hela mitt liv. Den satt på en elstolpe, längst upp.

— Jag skulle vilja lära mig fler fåglar efter det här, och jag hoppas att det snart kommer en ny bok med nya fågelarter.

Men när vi försöker kolla vilka fågelarter hon har kvar att läsa om, stänger hon kvickt igen boken och meddelar att hon INTE vill tjuvtitta. För Cornelia är mycket principfast, och läser systematiskt igenom varje art för sig, tills hon är fena på fågeln.

Själv har jag alltid varit ganska oorganiserad, så jag blir mycket imponerad av hennes egenvalda självdisciplin.

— Det är en rödhake på framsidan - och den hör till familjen flugsnappare! Jag tycker att röstjärten skiljer sig mest i familjen. Men jag har aldrig sett någon sån i verkligheten. Det står att den gillar skog.

— Jag ger en femma för boken på en femgradig betygsskala. Det är jättekul att man ritat lite i pokémonstil. Kanske man skulle hitta på ett spel som barn kunde spela för att lära sig. Jag längtar i alla fall till nästa bok. ☑

Intervju & foto: JOJJE LINTRUP

MARTIN HELLQVIST   JONAS KÄLLBERG

SVENSKA FÅGLAR

JÄMPOR OCH LARVÄNNA ARTER

Natur & Kultur

DÅ VAR ÅRETS HÖGTID PÅ PLATS OCH VÅRA FLYTTANDE VÄNNER HAR KOMMIT TILLBAKA IGEN. DET ÄR UNDER VÅREN SOM DE STORA MÄNGDERNA FÅGLAR KOMMER OCH 2020 VAR INGET UNDANTAG. VISSA SAKER STICKER UT OCH NEDAN KOMMER EN DEL AV DE BÄSTA GODBITARNA...

Brandkronad kungsfågel

För andra gången har nu en brandkronad kungsfågel hittat till Knista Hammar öster om Bögs gård. Förra gången det begav sig var 2017, och då på precis samma ställe! (Då var det andra observationen av BK, då en annan fågel hade observerats vid ungefär samma tidpunkt strax norr om Ursvik på södra Järvafältet.) Fågeln upptäcktes den 5 maj av Johan Wallin. Då kungsfåglar har väldigt kort livslängd är det mycket osannolikt att det rör sig om samma fågel som förra gången. Återstår då att fundera över om det är en avkomma från en tidigare häckning eller en helt ny fågel som har hamnat på samma ställe på grund av slump eller att förutsättningarna just där är så goda. Fältet är öppet för åsikter.

Stäpphök

En vårobservation av stäpphök förgyller listan i år. Senast det hände var 2016 med två och gången innan dess var 2011. Observationer är vanligare på hösten då alla de 7 övriga observationerna är gjorda. Det finns en tendens till att stäpphöken blir en allt vanligare besökare på norra där alla observationer är gjorda då åtta av tolv är från 2015 och framåt. Vi får se fram emot höststräcket.

Turkduva

En turkduva gjorde ett kort men väldigt uppskattat återbesök på Järvafältet. Det är första gången sedan 2013 och innan dess var det 2009. Ingen vanlig fågel med andra ord. Denna duva slog sig ned på Väsby gård under tre dagar. Ett drygt 20-tal personer har noterat den på artportalerna vilket i hög grad innebär samma sak som "järvakryss". Grattis till er alla.

Storskrake

En mycket rolig häckning upptäcktes i Ravalen då en storskrakshona med nio ungar visade sig den 8 maj. Skribenten var själv där den 14 och fick ett kort på härligheten då de försvann ut från vassen.

Stenfalk

Såväl norra som södra ståtår med var sin observation av stenfalk som både ligger i mitten av april. Vårobservationer är inte så vanliga men just april är månaden att hålla utkik.

Tornfalk

Tornfalken häckar inte längre på Järvafältet vad vi vet just nu. De observationer som görs blir därmed sträckobservationer. Vi var lyckosamma nog att få in två observationer på JOK: s sträckskådningsdag 4 april men den första observationen den gjordes redan

Kan det vara samma individ av brandkronad kungsfågel som kommit tillbaka till Knista Hammar efter tre år? Eller är lokalen en supermagnet för arten? Foto: Nils Eng.

den 1 april och då på södra i Kista centrum. Det är dessutom den enda observationen på södra så långt medan norra har haft flera och långt in i maj. Kan man hoppas på en häckning någonstans där vi inte vet?

Storlom

Storlommen som karaktärsfågel har återkommit i såväl Säbysjön som Översjön. Lite olika antal lommar har konstaterats i Säbysjön men sannolikt är det två häckningar. En ligger rakt nedanför Olles torn och den andra är då sannolikt i norra ändan av sjön. I Översjön häckar ett par och en unge noterades den 31 maj.

Sångare

Den vanliga paletten av sångare har så småningom kommit till våra breddgrader. Man kan konstatera att det sannolikt är lite fler grönsångare än tidigare år medan övriga "vanliga" sångare verkar vara ungefär lika många som tidigare år. Flera exemplar av härmsångare har observerats vilket är trevligt då den brukar vara svår. Även gräshoppssångare har observerats vid ett par tillfällen. Vi hade ingen observation under 2019 och endast en observation vardera under åren 2018, 17 och 16. I slutet av perioden observerades även flera kärrensångare vid Säby gård.

Röd glada

Den röda gladan håller långsamt på att breda ut sig norrut i Sverige. Det är länge sedan man var tvungen att åka till Skåne för att vara garanterad röd glada på årslistan. Flera häckningar på Öland t.ex. och åker man norrut från Kalmar är det inte ovanligt med röd glada över E22: an. Järvafältet är inte bortskämd med observationer men i år har en fågel i mars och en i maj observerats. Det kan mycket väl

vara samma fågel då det sannolikt finns häckande fåglar i Uppland numera.

Svalor

Svalorna har kommit även om en svala inte gör en sommar är de välkomna besökare hos oss. Redan i slutet på maj har backsvalan rapporterats fler gånger från Järvafältet än förra året. Det är glädjande och inspirerande mot bakgrund av de ambitioner som vi har inom området. Hur det projektet går rapporteras på annan plats i tidningen. Även hussvalor har rapporterats i en god utsträckning. Hussvalan är sedan en tid rödlistad och då är det glädjande att kunna räkna in 10-tals födosökande över Säbysjön. (Närmaste häckningsplats för arten återfinns vid huvudentrén på IKEA.)

Hornuggla

Den 30 maj observerades en häckning av hornuggla vid Husby gård på södra Järvafältet. Fem ungar har observerats. Det är den senaste rapporterade häckningen sedan 2013. Även 2012 och 2011 fanns häckande hornuggla på Järvafältet. Det är ett välkom-

Foto: Anna Lyubítova

met återseende och det får gärna bli en vana.

Svart Rödstart

Clas Cronlund upptäckte nyligen trenne utflugna ungar av svart röstjärt i Molnsättra gård den 14 juni. De matades fortfarande då av honan. Clas tror att det är den första konstaterade häckningen av arten på Järvafältet. I våras observerades dock en sjungande svart röstjärt vid Väsby gård samtidigt som observationen av turkduva på samma ställe.

Foto: Clas Cronlund

Minst tre ungar

i Säbysjöns fiskgjusebo i år, konstaterar Kjell Jonsson i början på juni.

Fyra tytholkar

innehåller häckningar på Järvafältet. Dock är alla holkar inte färdiginventerade än, så det kan tillkomma någon häckning. Lägesrapport på annan plats i denna tidning.

Beckasiner

Enkelbeckasinen är en vanlig fågel på norra delen och den första observationen gjordes redan den 12 mars. Därefter har den varit frekvent under hela perioden med så många som 27 noterade vid Säby strandäng den 15 april. Även på södra har den observerats och då vid Blötängen och närliggande våtmarker.

Dubbelbeckasinen har skämt bort oss med en obruten serie ända tillbaks till 2011 och i år dök den upp den 11 maj och observationer gjordes ända fram till den 21. Den 11 och 12 fanns där två spelande fåglar. Möjligen har bättre bevakning på platsen gjort att antalet observationer har ökat, men faktum kvarstår. Man kan alltid hoppas på att det går bra för arten. De noteringar man kan hitta är av lite äldre datum, men de visar på en stabil situation för arten.

Slutligen dvärgbeckasinen som är i det närmaste årlig. 2018 var ett undantag anars är den en återkommande gäst på vårarna. Den första observationen på norra gjordes den 26 mars och observationer gjordes under april ända fram till 1 maj. Ingen observation så långt på södra, men där har höstobservationer gjorts bl.a. 2019 så hoppet är kvar.

Saknade arter som vi har haft finns också med i tankarna. Rördrommen som glatt oss under ett antal år. Den saknades redan förra året på norra och inga observationer har gjorts i år heller. Råstasjön hade en noterad observation av tutning redan i mars 2019, men inget efter det och inget i år. ☒ US

Backsvalan

Projektart 2020-2021

Som vi har kunnat läsa tidigare i JOK-bladet i en artikel av Bengt Legnell står backsvalorna i Sverige inför ett bekymmer med boplatser. De tidigare så frekvent använda grustäckerna läggs ned då inriktningen av miljöskäl går mot att använda krossat berg istället för sand. Det för med sig att förutsättningarna för backsvalorna förändras när det gäller att hitta boställen. Backsvalorna är såväl flexibla som krävande när det gäller boplatser. De flyttar lätt på sig och väljer opportunistiskt det bästa. Platsen ska ligga med fri inflygning och ha grävbart material. Även om de återanvänder gamla bon vill de gärna gräva nya bon varje år vilket gör att det kan krävas naturlig eller mänsklig påverkan för att skapa de bästa förutsättningarna. JOK har tagit över ansvaret för att inventera två närliggande backsvalekolonier och därmed vidareföra det viktiga arbete Bengt har utfört under många år. Inventering har genomförts i mitten på maj och i början av juni och båda kolonierna var fortsatt aktiva på en nivå som kan anses ligga i paritet med föregående år. Antalet bohål var ett ca 35 och 80 på respektive ställe och antalet fåglar i luften var ca 30 respektive 40. Det är sig glädjande men det finns hot mot båda kolonierna vilket gör att det är angeläget att skapa fler häckningsmöjligheter i närområdet.

Inom JOK pågår arbetet med att försöka anlägga en backsvalekoloni. Som nämnts i tidigare JOK-blad är den södra sidan av Älgkärrstippen det ställe som identifierats som det bästa. En genomgång på platsen har gjorts med de berörda kommunerna. Det är framför allt Sollentuna som är berörd då den nu tänkta platsen ligger helt inom Sollentunas del av tippen. Även Järfälla kommun var representerat då kommunrånsen går mitt över Älgkärrstippen och den slutliga placeringen inte är fastställd. Även Bengt Legnell som varande expert inom området och undertecknad som representant för JOK var på plats. Båda kommunerna är positivt inställda till projektet om det går att få till budget- och arbetsmässigt. Huruvida den pågående pandemin ställer till bekymmer för ett eventuellt färdigställande är för tidigt att uttala sig om. En plats på den östra delen av Älgkärrstippen är identifierad som en lämplig plats för en anlagd koloni. Den har goda inflygningsmöjligheter för svalorna och det kan rimligt lätt anpassas via en utgrävning av en del av toppen där byggbart material kan appliceras och sedan täckas av jord.

Ett mycket framgångsrikt exempel på en konstruerad koloni finns på Getterön. Från att inte ha haft särskilt många backsvalor över våtmarken har man efter anläggandet en etablerad koloni. När jag var där 2019 var backsvalan den vanligaste svalan i luften. Anläggandet på Getterön gjordes på ett enkelt sett med upplägning av

stendamm i en hög som det sedan gjordes en rak lodrät kant på. Högens höjd är ett par meter. Arbetet gjordes på hösten och redan till våren efter hade backsvalor hittat dit. Till i år, 2020, har man grävt om högen och lagt den i en annan riktning vilket inte har skapat något problem för svalorna. Redan i början av maj fanns det svalor på plats som inventerade möjligheterna. Kanske är antalet svalor något lägre än föregående år om man tittar på de rapporter som finns på artportalen, men det är för tidigt att dra den eller andra långtgående slutsatser.

Den metod som JOK har diskuterat med de berörda kommunerna är i hög grad densamma med undantaget att stendamm skulle läggas i en utgrävd nisch i väggen. Eventuellt kan man tänka sig en ren stendammshög ovanpå tippen i anslutning till den nischgrävda men det återstår att se. Projektet är nu i planeringsstadiet där möjligheten ur såväl ett ekonomiskt som ett miljömässigt perspektiv undersöks. Tanken är att anlägga kolonin under andra halvåret 2020 för att den ska kunna stå klar till svalorna anländer våren 2021. Inom JOK håller vi tumarna för att det ska kunna gå att genomföra. Om det skulle gå och kolonin finner svalornas gillande blir det en fredad plats under många år för dem då kolonin ligger inom reservatets gränser.

Om vi tittar på antalet observationer av backsvala från Järvafältet hittills i år kan vi konstatera att det ser lite bättre ut i år än för tidigare år. Alla rapporter från artportalen. Förra året rapporterades backsvala vid fyra tillfällen från norra och två ifrån södra. Hittills i år har sju olika rapporter kommit in från norra och två ifrån södra. I de flesta fallen har det varit födosökande svalor som har flugit över och omkring de båda sjöarna Råstasjön och Säbysjön. Samtidigt är det på en klart lägre nivå än tidigare år. Det visar igen hur viktiga dessa slättsjöar är för fåglarna och i detta fall svalorna. Sjöarna är dessutom väldigt välbesökta av ladusvalor, hussvalor och tornseglare i samma syfte. Jag vill passa på tillfället att uppmana till att rapportera backsvaleobservationer inom Järvafältet i artportalen så att vi kan få en så fullständig rapportering av aktiviteten i området som möjligt. Artportalen är den viktigaste informationskällan för sökning av fåglar. Rapportera mera! Använd gärna den mycket smarta och användarvänliga mobilappen, checklistan, som finns för artportalen. Och för er som inte vet hur man gör kan jag också avslöja att det kommer att bli en innekvällsaktivitet under hösten då vi kommer att visa hur man använder artportalen och dess checklista. Håll utkik på JOK: s anslagstavla och i Facebookgruppen Fågelskådare på Järva. ☒

ULF SVAHN

Sträcklokalen Gåseborg

Järvafältets
satelliter

Gåseborg ligger vid Mälaren i Görvålns naturreservat, på den nordligaste delen av Gåsberget.

Så hittar du hit Koordinater N 59° 24.091', E 17° 45.750'

Med bil från Viksjö i Järfälla, kör Vattenverksvägen mot Görvålnverket och parkera vid Hummelmora hage. Promenad cirka 15–20 min, följ skyltarna mot Sandviks gård och Gåseborg.

Från Hässelby kör Lövvstävågen som övergår i Kyrkhamnsvägen tills den tar slut vid rymlig parkering. Promenad 15–20 min på stig västerut, följ skyltar mot Gåseborg. Alternativt kör Lövvstävågen och ta höger in på Skogsbergskroken till parkering. Promenad på skogsväg ca 15 min, skyltat Gåseborg. Kollektivt är det något svårare: buss 541/119, hållplats Lingonrisgränd eller 553, hpl Sandviksskolan. Promenad ca 30 min.

Bevakning

Fornborgen Gåseborg har milsvid utsikt, från Alby i sydost till Kungsängen i nordväst. I söder öppnar sig Färingsö och Svartsjö. Östsektorn skymms delvis av stora ekar. Borgen omges i övrigt av barr och blandskog. Närmast borgen mot Sandviks gård och mot Kyrkhamn dominerar lövträd, inte minst ek och asp (vissa rejält gamla), små åkerlyckor och vattendrag. Gåseborg stupar 45 meter brant ned mot Mälaren och landmassan mot vattnet har en viss ledande effekt för rovfåglars och tättingars sträck, framför allt på hösten. Totalt 192 arter har noterats vid Gåseborg. Sträckräkning bedrivs årligen sedan 2007 med i snitt 25 obsdagar på våren och 60 på hösten.

Vårsträcket bjuder på enstaka goda dagar men huvudsträckleden går då över Älghornssudd och vidare ut över Näsfjärden. Tärnor och ändrar passerar över vattnet nedanför borgen, åt SO eller N, beroende på vindriktning. Sparsam bevakning under maj tyvärr, men då ofta med intressanta fynd.

Höststräcket har många fler goda dagar och mycket större volymer och bevakas från mitten av augusti till slutet av november. Sträcket leds oftare längs landmassan från norr och ganska nära rakt över borgen. Aktuella observationer, statistik och foton publiceras på Band, Instagram och Facebooksidan "Gåseborgs sträckräkningssällskap". Kontakta oss gärna och kom upp och räkn! Ta med något till grillen!

Bästa sträcktid

Vårsträcket är utdraget men skiftet mars-april kan ge hyfsade summor av sångsvan, duvor, läror, ormråk och fink. I skiftet april-maj tar lom, tranor, ändrar, gäss och tärnor vid.

Hösten har störst volym sista veckan i september och de två första i oktober. Duvor och fink kring månadsskiftet, trast- och kråkfåglar i oktober och en bit in i november.

Delar av Gåseborgs sträckräkningssällskap, fr. v. Ragnar Lagerkvist, Christer Forsberg, Stefan Kyrklund, Bjarne Hallman, samt artikelförfattaren Dag Lanerfeldt, som uppenbarligen har tryckt på självtillösen.

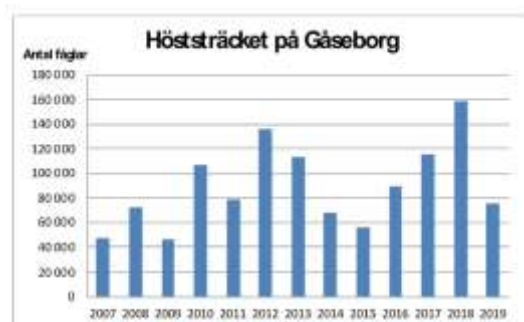
Möjliga sträckande fåglar

Typiska sträckarter för en inlandslokal ger en big five-lista höstarna 2007–2019 med bo-/bergfink (siffror från hela perioden, 290 000), kaja (106 000), ringduva (100 000), vitkindad gås (83 500) och björkrast (76 000) i topp. Mälaren ger förutom gäsen även chans att få se en del ändrar, mås- och trutar samt tärnor. Lokalens svaga punkt är däremot vadare.

Ormråk (4 500) och sparvhök (3 100) utgör karaktärsarter bland rovfåglar och bland de mer ovanliga är både pilgrimsfalk (34) och faktiskt även kungsörn (26) mer än sannolikt att få se. Den branta kanten mot Mälaren och landmassans delvis ledande påverkan i nord-sydlig riktning gör eventuellt att arter som järnsparv (2 800), trädlärka (390) och mes noteras i relativt goda antal.

Tips

Under hösten är kalluftsinsbrott ofta gynnsamma. Måttlig motvind (SV-lig) ofta bra då framför allt tättingar sträcker lägre i motvinden och därmed är lättare att räkna. Frisk vind från V-NV kan ge goda

Obsdagar	2016	2017	2018	2019	Totalt
Juli	0	2	0	3	
Augusti	6	8	11	12	
September	26	21	24	18	
Oktober	23	20	23	12	
November	4	10	8	9	
Totalt	59	61	66	54	

dagar för sparvhök och klara, kalla dagar i oktober, goda chanser för bra kaj- och kråkräck. Unikt väderläge med dimma och svag S-vind kan ge riktigt bra rödvingesträck i oktober. Kungsörn och pilgrimsfalk verkar föredra ordentlig vind, gärna från V-sektorn. Sträcket är ofta bäst från gryning och timmarna närmast därefter (duvor, fink, piplärkor och trast). Från lunchtid och mot eftermiddagen vidtar rovfågel, tranor, kråkfågel.

Ibland kommer även sträcket av exempelvis fink, duvor och kråkfågel som startat från Åland och Finland igång efter lunch och sen eftermiddag.

Gåseborg är i praktiken en när på garanterad plats att få se havsörn. Inte sällan passerar de helt nära, nedanför Gåseborgsklippan. Upp mot 13 exemplar kan ses en god dag. Krav: frisk bris, gärna mer!

Minnesvärda sträckedagar

- Ormvråk 296 ex, 2010-10-10 – Upplandsrekord, (årssumma 2010, 873 ex)!
- Kaja 9 390 ex, 2013-10-12 (årssumma 2013, 21 085 ex)
- Prutgås 1 387 ex, 2016-10-14

- Bläsgås 197 ex, 2017-10-11
- Fisktärna 200 ex, 2017-04-29
- Trädlärka 48 ex, 2017-09-30 – Upplandsrekord!
- Järnsparv 127 ex, 2017-10-01
- Rödvingetrast 3 466 ex, 2017-10-14 – Upplandsrekord
- Sångsvan 521 ex, 2018-04-07
- Silvertärna 95 ex, 2018-05-10
- Bivrak 40 ex, 2018-09-13 (årssumma 2018, 92 ex)
- Trana 2 642 ex, 2018-09-23
- Sparvhök 116 ex, 2018-10-18 (årssumma 2018, 718 ex)
- Bo-/bergfink 17 055 ex, 2018-09-29 (årssumma 2018, 54 130 ex)

- Gråsiska 3 185 ex, 2018-11-03
- Grönsiska 3 950 ex, 2019-04-07
- Tallbit 201 ex, 2019-10-24

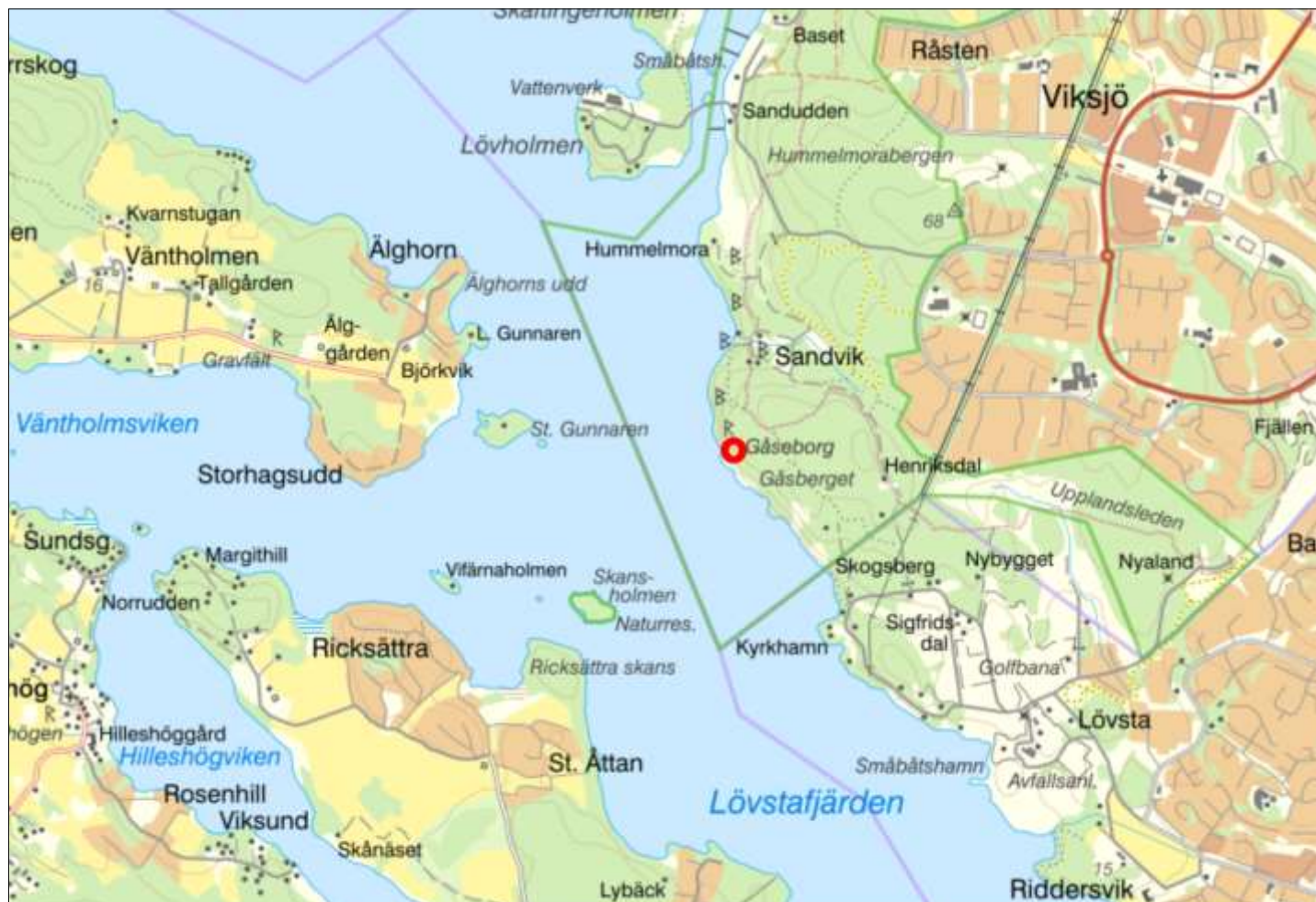
Ovanliga arter

Bland annat fjällgås, brun glada (höstarna 2013, 2014 och 2018), kungsvan (8 ex 2008, 7 ex 2018), stäpphök, hökuggla, härfågel, större piplärka och taigasångare.

Häckfåglar

Kring borgen häckar bland annat storlom, snatterand, kattuggla, fiskgjuse, duvhök, lärkfalk, mindre hackspett, göktyta, stjärtmes, stenknäck och större korsnäbb. ☒

Text och foto: DAG LANERFELDT

Här är reglerna som gäller för cykling på Järvafältet!

Föreskrifterna för cykling på Järvafältet skiljer sig från kommun till kommun. I **Järfälla** och **Sollentuna** är det inte uttryckligen förbjudet att cykla ute i terrängen så länge man inte orsakar markskador. Detta kommer det emellertid att bli ändring på i Sollentuna kommun åtminstone. När reglerna ändras vet vi dock inte, men det arbetas på det. I **Stockholm**, dvs Hansta naturreservat, är det uttryckligen redan förbjudet att framföra cykel annat än på markerad cykelled eller på anlagd väg. Cykling i reservatet är alltså uttryckligen förbjuden förutom på de anlagda vägarna eftersom det inte existerar några cykelleder i terrängen.

I Igelbäckens kulturresevat (Stockholm), dvs även Hägerstalund, finns inga restriktioner för cykling.

I **Solna**, dvs Igelbäckens naturreservat, är det uttryckligen förbjudet att "Cykla annat än på markerade cykelvägar, cykelstigar och vägar".

I **Sundbybergs** del av naturreservatet, kallad Igelbäckens naturreservat, lyder föreskrifterna så här: "förbjudet att cykla på markerade motionsspår eller att orsaka markskador vid cykling".

Ur JOK:s synvinkel vore det önskvärt att kommunerna kom överens om ett gemensamt regelverk med ett generell förbud att cykla utanför markerade cykelleder och anlagda vägar, samt att man skyltade upp på ett tydligt sätt så att föreskrifterna efterlevdes. Det är tydligt att terrängcyklisterna inte känner till vilka föreskrifter som gäller för varje enskilt reservat - vilket inte är så konstigt eftersom vi JOK:are inte visste.

För övrigt är det viktigt att poängtera att vi tycker att cykling är ett trevligt sätt att ta sig fram längs reservatens fina vägnät. Men att de som nyttjar den förmånen inte missbrukar möjligheten genom att fara fram i höga hastigheter bara för att man får. ☒

Genom att skylta med "gångfarts-skyltar" kan man visa att hastigheten ska anpassas till gående på vägen. Något för kommunerna?

Exkursionen till Färnebo-fjärdens nationalpark...

...den 14-15 mars genomfördes som planerat utan några fatala konsekvenser innan coronapaniken bröt ut på allvar. Vår ledsagare var naturligtvis Stig Holmstedt, som trots sin ålder äger en enorm energi både på det fysiska planet, som på det själsliga. Ett tiotal deltagare hängde honom i bakhåsa, först på morgonen en bit utanför Gysinge, bortom vattendrag och diverse lövdungar, där vi fick den exklusiva lyxen att få se ett par vitryggiga hackspettar i full gång med vårbestyren. Framåt kvällen åkte vi ut i uggleskogen och

lyckades först råka på en sorkspanande lappuggla, och sedan locka fram både vislande sparvuggla och varnande pärluggla. Alla tre arterna lät sig också beskådas. Tidigt på morgonen gick vi ytterligare en sväng ut längs banvallen, men utan någon förväntad gråspett eller mindre hackspett. I stället åkte vi ut till Tinäset efter intagen frukost, för att leta tretåig hackspett. Det blev en milslång mycket ansträngande skogs promenad över stock och sten, då redaktören till slut fick krampanfall i vänster lår och ont i höger hälsena. Behållningen blev i tunnaste laget, en mindre hackspett som trummade några gånger. (JL) ☒

Koncentrerad lappugglejakt i trakterna av Östervåla i norra Uppland. Foton: Peppe Nordenskjöld

Säbysjön 1952

Allting var inte bättre förr. Vissa saker har faktiskt förbättrat världen, även om många tror att så icke är fallet...

Vi presenterar härmed den ekonomiska kartan med flygfoto från år 1952. Det kraftigt igenväxta vattendraget är vår allas bekanta Säbysjön. Dock i ett sådant skick att bara vattenrallar och rördrommar, och möjligtvis någon kärrhök fann det trivsamt.

Mer än halva sjön av idag var igenväxt med bladvass, och av den södra delen återstod ett par små undangömda klarvattenytor.

Vi kan gissa oss till att det krävts ordentliga upprensningar innan sjön blev sjö igen.

På samma kartblad kan man konstatera att Översjön såg I stort ut som idag. Det beror på att Säbysjön omgärdades av övergödslade åkermarker medan Översjön mest har skog omkring sig. ☒

Sträckskådningen den 4/4

blev naturligtvis drabbad av Coronaviruset så till vida att det förmodligen höll många hemma i s.k. "frivillig karantän". Tillräckligt många dök emellertid upp och ställde sig på vederbörligt avstånd från varandra, så att aktiviteten kunde genomföras med bravur och säkerhet. Vi räknar med att mellan fyrtio och femtio personer besökte lokalen, varav fyra noviser välkomnades som nya medlemmar i klubben. Ett bra resultat!

Som vanligt anförde Ulf Svahn styrkorna med hjälp av Mats Weiland och flera andra skarpsynta observatörer, varvid man kunde

räkna in så många som 57 arter av allehanda storlekar. Dagens mest spännande art var en flock på 18 blåsgäss som sträckte över 30-m, men man kunde även räkna in ett antal nyanlända arter för året, bl.a. fiskgjuse och sädesärla. Dagens flopp: en kungsrör som rapporterades från Gåseborg men som verkar ha tagit en annan väg...

Alla kikarna riktades mot dämmet när någon fick syn på dagens sensation! Men snart började någon misstänka att något inte stod rätt till. En kungsfiskare på staketet framför Igelbäcken! Men han satt ovanligt still ovanligt länge... Till slut smög sig Tomas Wikberg fram och plåtade pippin, som visade sig vara trätäljd i Kina (Manchuriet) och hade texten "April - april!" på ryggen!

Redaktören fick reda på sanningen på måndagen, då "den mystiska personen" kom lufsande till Säby strandäng och undrade hur det hade gått med träpippin. Han hade nämligen riggat den redan till den 1:a april, men då hade ingen fått syn på den, trots den ena hinten efter den andra.

Skämtaren i fråga: Anders Keyser, tänker låta den stå kvar och locka till sig en maka, eller en hungrig duvhök... ☒

Varghatarkupp i riksdagen

I skuggan av Coronapandemin har varghattarlobbyn lyckats övertyga det "konservativa blocket" (M, KD och SD), med stöd av det alltid lika vargfientliga Centerpartiet, att gå ihop och rösta igenom en motion som kräver ökad avskjutning av varg i Sverige. Förslaget kommer från en motion av Kristdemokraterna som menar att det skulle räcka med 100 vargar för att uppnå "gynnsam bevarandestatus". Motionen hänvisar till en rapport från Skandulv. Men siffran 100 vargar förutsätter, enligt forskarna som skrivit rapporten, att vargstammen i Sverige inte har genetiska problem, vilket det är välkänt att den har. Beslutet kommer bara tre veckor efter att vargen förklarats starkt hotad i den svenska rödlistan.

Det finns idag cirka 350 vargar i Sverige, att jämföra med minst 300 000 vildsvin som ökar i antal år från år. ☒ JL

Lägesrapport för projektet "Bevara göktytan på Järvafältet" (med omnejd)

Den här säsongen har vi 95 göktyteholkar uppsatta på Järvafältet och i dess närhet. Antalet konstaterade häckningar är i början på juni fem stycken (varav en avbrotts-häckning). I den typ av biotop som är vanlig här, dvs ängs- och hagmark, kan man räkna med en häckning på 20 holkar, ibland så många som en på tio. Vi får anledning att återkomma med häckningsframgången när säsongen är över. Nu håller vi på med ringmärkning av adulterna och därefter är det dags för boungarna. I en av holkarna vid gamla flygplatsen har vi gjort en mycket intressant observation. Vid första besöket upptäckte vi att den adulta fågeln redan hade ring, alltså en s.k. kontroll. Den var märkt i exakt samma holk för två år sedan, en holk som nu haft häckning tre år i rad. Den sitter fint i en liten björklund med gott om myrstackar med tuvmyror i omgivningen. Vid nästa besök när vi skulle försöka märka även den andra visade det sig att också den var en kontroll. Vi blev mycket förvånade när vi såg att den var märkt för två år sedan i samma holk som den första fågeln, men inte som adult utan som bounge. Det är alltså en förälder och en av dess ungar som nu bildat par och kommit tillbaka efter två tur-och-returesor till Sahelområdet söder om Sahara. Då blir man fascinerad. Det är relativt vanligt att adulterna hittar tillbaka till samma lokal, men att boungar gör det är betydligt mer sällsynt, och dessutom till samma holk. Man förmodar att de kan ha hållit ihop som familjegrupp under alla flyttningar, men det är förstas svårt att bevisa.

Det är spännande att jobba med den här trevliga fågeln, och det är kul att vi blivit så många som engagerar oss i projektet. ☒

/PETER CARDSJÖ, projektledare

Nykläckta göktyteungar Foto: Erik Arbinger

Tufft att introducera en ny tipspromenad...

Inför fågelklubbens aktivitet den 9 och 10 maj (som slopades i sista stund) försökte Red kompensera med en tipspromenad med 20 knepiga kulturfrågor med fågeltema. Vi valde att lägga tipspromenaderna från två håll, men samma målgång. En från 30-meterskärret, och en från Helenas Kafé vid Bögs gård. Bägge hade målet vid Naturcafeet i Väsby gård.

När quizet avslutades den 7 juni hade endast tre deltagare lämnat in sina respektive tipsrader till Red.

Anledningen till tipspromenaden var att styrelsen ansåg att en sådan kunde vara en bra ersättning till gruppaktiviteter, genom att man kan gå för sig själv, eller med familjegrupp, och aktiveras under en längre period. Red ger dock inte upp i första taget... En ny frågerunda kommer att läggas ut under juni månad, men först måste Red kolla om alla skyltar sitter kvar, och ett par måste bytas. Ett dilemma som uppstått är priserna. Tanken var att vinnarna skulle erhålla var sin kaffebricka värd 300:-. Detta blir ju rimligtvis omöjligt, då Red endast fått in 75:- totalt. Så efter mycket funderande har Red beslutat att de tre deltagarna ska kompenseras med ett nytt (gratis) deltagande i det nya quizet. Och så får vi hoppas att fler nappar och går tipspromenaden, som den här gången har ugglor som tema. ☒

Apropå hästridning...

...så har förutom en del missnöje från ridklubben i Säbys sida (som kommenterats på vår hemsida och i Facebook), det uppstått en del frågor om andra attityder kring hästhagarna i reservatet. Bland annat så har ringmärkare kritiserats för att korsa hästthagar som legat mellan holkar som behövt kontrolleras...

Vi slår nu fast att det är ALLEMANSRÄTTEN som gäller även i hästhagarna. Djurhållare får inte omöjliggöra beträdande, utan ska göra det möjligt för allmänheten att gå in i hagarna och röra sig fritt mot att man inte stör djuren mer än nödvändigt. Den som går in får dock göra det på egen risk, och räkna med att djuren inte alltid uppträder fridsamt. Läs gärna mer om det på Naturvårdsverkets hemsida! ☒

Posttidning B

JOK-Bladet
Båtsman Nähls Gränd 4
163 47 Spånga

Duvhök på Järvafältet

”En dag i mitten på mars beslöt jag mig för att besöka ett speciellt skogsområde på Järvafältet. Mitt senaste besök i detta område sträcker sig nog minst 50 år tillbaks i tiden. Efter 10 minuter kom en duvhök flygande med något i klorna. Duvhökens kacklande läte hördes och jag smög mig mot ljudet. Där satt den helt plötsligt med ryggen mot mig. Avståndet var cirka 10 meter. Kameran smattrade och den vände sig mot mig en kort stund innan den flög i väg. Jag upptäckte ytterligare en duvhök på plats. Förmodligen bosättning på gång. Med denna närkontakt med en av mina favoritfåglar lämnade jag området med en fågelupplevelse rikare.”

KJELL JONSSON, Järfälla